

תערוכת המחזור השלישי של חממת האמנים.ות
למצוינות ע"ש ג'ק, ג'וזף ומרטון מנדל,
בהובלת בית הספר מוסררה לאמנות ולחברה ע"ש נגר

חממת האמנים. ות למצוינות על שם ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל, ביוזמת בית הספר מוסררה ובהובלתו, מעניקה ליוצרים וליוצרות, שנבחרו באמצעות קול קורא, הזדמנות לפתח עבודות אמנות בזיקה לשכונת מוסררה הירושלמית. החממה מעודדת יצירה, הנובעת מעולמם הפנימי של האמניות והאמנים, בשילוב עם השפעות מן הסביבה ומן החיים עצמם. בית הספר מלווה את הקהילה המשתנה של השכונה זה למעלה משלושים שנה באמצעות פרויקטים חברתיים, ששותפים להם אמנים וסטודנטים. בבסיס הפרויקטים עומד הרעיון, שמחקר אמנותי ותוצריו השונים מחוללים תהליכים מרתקים, מספקים כלים להעברת ידע ומאפשרים לקולה של הקהילה להישמע. שיתופי הפעולה בין בית הספר לקהילה מעצימים את כל השותפים וממשיכים לעניין ולהפתיע. גופי הידע, העוברים דרך גופי האמנות שנוצרו במרוצת השנים, מספרים את סיפורה של הקהילה המיוחדת בשכונת מוסררה מזוויות רבות. הניסיון הרב שצברנו בעבודה עם תושבי השכונה ועם אוכלוסיות מגוונות לאורך שלושה עשורים מייצר בסיס יציב לפעילות החממה כחלק מתפישת החינוך של בית הספר, השמה דגש על חיבור בין עולמות האמנות והחברה, ומאמינה בכוחם של תהליכים אמנותיים לחולל שינוי חברתי ולחבר בין המרחב המקומי למרחב היצירה.

בשנתה השלישית של חממת האמנים למצוינות ע"ש מנדל התייחסו ארבע האמניות הנבחרות באופן ישיר לקהילת שכונת מוסררה ולאוכלוסיות המגוונות המתגוררות בה: תושבים ותושבות ותיקים, נשים יוצרות, מקוננות עבר של טקסי תשעה באב, ילדים ובני נוער מהקהילה החרדית.

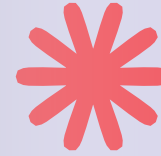
אופייה הרבת-תרבותי של השכונה משתקף דרך סיפורי הקהילה שאספו האמניות, ואלו מצטרפים לאוסף מוסררה - ארכיון דיגיטלי עשיר, הכולל מסמכים היסטוריים, תצלומים (בהם תצלומים נדירים) וראיונות קוליים עם תושבי השכונה הוותיקים. במקביל למחקר האישי נפגשו המשתתפות אחת לחודש בבית הספר מוסררה עם אוצרים, עם פעילים חברתיים ועם אמנים, הפועלים במרחב החברתי בישראל. באמצעות מפגשים אלו הן נחשפו למבנה הסוציו-דמוגרפי של השכונה והתוודעו לרכזי הקהילה, שסייעו להן ליצור קשרים משמעותיים עם דמויות בתוכה. צוות החממה ליווה את האמניות לאורך התהליך, ומתקני בית הספר הועמדו לרשותן.

התערוכה ארבע לב מקום מציגה ביטוי חזותי לגופי המחקר שנאספו במשך שמונה חודשים על ידי ארבע האמניות.

השנה יושק אתר החממה, שיכיל מחקרים משלוש השנים האחרונות ושניים עשר גופי ידע חדשים ומרתקים על שכונת מוסררה מבעד לעיניהם של כל משתתפי ומשתתפות החממה עד כה. בשנה הבאה יועלו לאתר גם ארבעת גופי הידע של החממה הרביעית והאחרונה, שתפעל במהלך שנת 2025.

תודתנו לקרן מנדל על התמיכה הרציפה ולארבע האמניות שנבחרו להשתתף בחממת 2024: נועה גור, צאלה גרינברג, דניאלה מרוז ומאיה סמירה.

איילת השחר כהן ואבי סג-שרביט, אוצרים; טלי רומם, אוצרת משנה

עבודות הווידיאו האחרונות של נועה גור חוקרות נקודות מפגש בין שחזור לפרפורמנס באמצעות התייחסות לשניהם כאל אופני התגלמות. קינה חוקרת את הגוף המבצע פעולה כצינור לחוויות שמעבר לעצמי. העבודה מבקשת לשחזר טקס עתיק יומין, על הגבול שבין ביטוי תיאטרלי בלתי מילולי לבין חוויה אקסטטיבית; טקס נשי מסורתי, ששורשיו נטועים בתרבות יהדות המגרב, אשר התקיים במשך מאות שנים בקרב נשים בצפון אפריקה, ועד לאמצע שנות ה-60 של המאה הקודמת היו לו מופעים גם בשכונת מוסררה.

עבודתה של גור היא פרי דיאלוג עם רפי מרציאנו, תושב השכונה לשעבר ופעיל חברתי אשר צפה בטקס בפעם האחרונה בשנת 1964, כשהיה נער בן 14. בפגישתם הראשונה של גור ומרציאנו סיפר האחרון, כי כתב מחזה בשם "תשעבאב", המבוסס על זיכרונותיו מאותו טקס. בעקבות תיעוד דוקומנטרי ושיחות מצולמות, שאחת מהן משולבת בהצבת הווידיאו של גור, ליהקה האמנית תשע פרפורמטיות לטקס המשוחזר.

הטקס שיקף מסורת נשית-קהילתית, שהייתה נטועה ברעיון החיים היהודיים בגלות; טקס קינה, שנהגו נשות מוסררה לקיים, שבו נכללו תנועות גופניות, מחוות אקספרסיביות, קולות בלתי מילוליים ושירה, מעין שילוב ייחודי בין תיאטרון, ריטואל ופולחן קהילתי. הקלגסים, הרומאים, הכוהנים ואף קורות העץ, שהאש אחזה בהן והמים כיבו, הונפשו בעבודתה של גור בגופן של משתתפות המיצב. הטקס מקבל חיים חדשים באמצעות הפרפורמנס העכשווי, המדגיש את הפיזיות כצורת ביטוי מרכזית. הצלילים מופקים באמצעות תנועות גוף - רקיעות, מחאות כפיים וביטויים קוליים, המדמים אָבָל ומהווים ניסיון לחקות הן את האנושי והן את הלא-אנושי ולהנפיש אותם. הפרויקט מדגיש את הרלוונטיות של מסורת זו כיום, לא רק כשריד של עבר נשכח, אלא גם כמרחב אמנותי, שבו קול, גוף וקהילה יוצרים יחדיו חוויות אוניברסליות של זיכרון ושל שייכות. היצירה מזמינה את הצופה לחוות את המתח שבין שחזור מסורת לבין יצירה עכשווית, המציעה פתח לפרשנותה המחודשת, ובמילותיה של גור: "אי אפשר שלא לחשוב על המושג היהודי הטעון של חורבן הבית וקינתו בנוגע לחששות מחזרת ההיסטוריה. בין היתר זו הזמנה לדמיין ולחשוב את המהלך של ביצוע טקס האבל במציאות הנוכחית שלנו, שבה במקום קינה קולקטיבית מתקיימים טקס ריק מקהל, אינרציה של אלימות הולכת וגוברת, הפקרה, ניהיליזם והתעלמות, השכחה והשתקה".

41512010

עבור: מר אבי סגן, בית הספר לצילום מוסררה,
מאת: רפי מרציאנו, עיריית ירושלים. טלפון: 629812516.
לעיוןך והמלצתך לגבי ההמשך.

"תשעבאב"

ערב תשעה באב "המחזה" 19/7/1964

היות וערב תשעה-באב הל ביום שבת, נדחו הצום וההענית ליום ראשון 19/07/1964 וכך נותר זמן רב להכנות לקריאת ביצוע המנהג של הקינות, הצער, הבכי, השירה והנעות השבר על חורבן בית המקדש. בימים שישו ושבת הועברה הקריאה בכל בתי הכנסת לכל הנשים בשכונה להתאסף ביום ראשון ברחבת הבית של משפחת מרציאנו מול העיר העתיקה, אשר משם רואים את כיפתו של "מסגד עומר" הבנוי על חורבות בית מקדש. מאות נשים מכל העדות והצבעים הקיפו במעגלים רבים את קברות המקוננות הראשית ואה הנשים סביבן וצל גנות הבתים והגבעות מסביב התגודדו המון רב של גברים ויבני נוער אשר ליוו את הבכי והעקה הנשים בהתיימרות ובקריאות עידוד ודרבון המקוננות יסרינות הפנים הרבות אשר במרכז המעגל. הנשים המרכזיות והמובילות את מהלך העניינים מגיעות לבושות שחורים מכף רגל ועד ראש, מאופרות איפור עבה בצבעים כהים כגון: כחול עמוק, ירוק, שחור וחום - המסמלים את הצער העמוק והעצב הרב של המקוננות. הטקס נמשך כשעתיים ובמהלכו מכופר באמצעות תנועות ידיים וגוף ובעיקר רמות סיפורו של חורבן בית המקדש. לכל אישה במרכז המעגל יש חלק גדול במשחק ובתיאור האסון והכאב העמוק המלווה בתנועות דרמטיות המשוחפות לכל הנשים גם יחד וכל אישה לחוד.

כל האיפורים על חורבן הבית מסופרים בשפה המרקנית ופה המקום לגלות להפתעי כי קיימים כ-6 ניבים שונים בשפה המרקנית המיוחסים אך ורק ליהודים לשימוש במרוקן בכדי שהנשים לא יכינו במה המדובר. לכל אישה יש סיפור שונה ותיאור של דמות שונה יצורה משהך שונה מחברתה ואף אישה לא מפריעה לחברתה במהלך בכי או קריאה או סיפור המתאר חלק מהאסון וכולם ביחד ממזמים או שרים את המעגלה המלווה את כל מהלך הטקס.

להלן שמות הנשים הפעילות והמקוננות הראשיות המשתתפות ומנהלות את מהלך הטקס.

1. זנה עמר, בתה של דדה עמר, פטונות השבת והמובילה בשירה המה ובקניות מקוריות
2. דדה עמר, עוזרת למנהיגת השבת ובעלת הקול הדק המחריש איזורים
3. אליס לוי, היא "עוזלה", המלכה האם, תמיד יושבת על כסא ברזל על המרפסת ומשקיפה על כולם
4. מסעודה בחבובט, היא "ממה דוארה", סריטת הפנים הראשית והמתעלפת הקבועה.
5. מרים גזיר, היא "מרימה" בתה של הרושה גזירי (עיריס), המנהיגה המובילה בקינות ובעיקר רמות
6. הרושה גזיר, היא "עיריס" המתופפת הראשית בתיפוף על הלוחים
7. מאדאם תרג'מן, היא "אמא של חיים סינג סגן" בתפקיד אנטינוס שיפתק השמן למדורה להגברת הלהבות במקדש
8. אסתר בניטה, היא "איכתר" קולה לא נשמע ברעשים הכבדים ולכן תמיד הרביצה לכל העימד בקרבתה
9. מאדאם אמיליה, היא "עיריה פרוע ובוכיה ללא הפסק עד להתעלפות
10. אסתר אמיליה, היא "זיביל" בתפקיד מתיבה המתיים מקרבת כצל לאה לעורר את המתעלפות
11. מאדאם כהן, היא "טאטא" (יענו דודה) נזמקה והחלקת בשמים (ציפורן, קינמון, שיבה) להקלה לצמים
12. חנה אברגיל, היא אמא של סלאוי מורעת הבגדים הראשית ומקוננת על חורבן הבית בפתגמים בשפה עתיקה
13. אלגריה כהן, היא "לגריה" גביה וידיה חמדי מונפות לשמים לנשק גשם לכיבוי הלהבות במקדש.
14. רונה אלום, היא "לידתא" (יענו השכנה שלנו) גדולה ומקוננת ברמה מקצועית הצעירה בחבורה
15. לונה וסקיין, היא אמא של "ברהם" קולה לא נשמע ונודה לא נראה ופתאום היא צצה לך מול הפנים
16. דונה שושן, היא "דורנה" אמא של גס-ים יועצת עליונה למנהיג חירבן בית המקדש
17. אסתר בן עיון היא "סתיוורה" ספרידה יפה בעלת מנהיגים של בית מלכות המובילה לכבוש "תשעבאב"
18. סוליקה לוי, היא "סוליקה" דואנת לברזיק את בניה שלא יראה בוכה ומקוננת כקול
19. מאדאם אמיליה, היא "מאדאם אמיליה" מסתכלת מהחלון מורחה ומתפללת לכייון בית המקדש
20. עישה מרסיאנו, היא "לאלא עישה" פייטנית בחסד עליון בוכה ונועקת עד לאבדן חושים
21. קמריה דרעי, היא "אקברנה" נציגת החושכים בחברה, קדישה רוחצת ממים לעת מצוא וכולם פוחדים ממנה, כחה ברוצחיה ואוי ואווי למי מתנשים שלא הופיע לקינת תשעה באב

העבודה נשענת על מחקרו ועל חזונו של רפי מרציאנו, מן הפעילים המרכזיים בתנועת "הפנתרים השחורים", שבנדיבות רבה סיפר ושיתף מעולמו הפנימי ומחוויותיו כצעיר שגדל ובגר בשכונת מוסררה

פרפורמטיות אלמוג גוריאלי, אבגניה וורוביוב, דורי כהן פורסטר, יעל כליף, עדן לאה כרמל, לילך מוסקוביץ, נלי עמר, שירז עמר, יערה פאהן / צילום וידיאו אביגיל שפרבר / עוזר צלם אלכסיי סודובסקי / סאונד מיכאל סדובסקי, דניאל קורונקביץ / צילום סטילס והפקה אנסטסיה מלישוב / תיקוני צבע וידיאו אלכסנדר ויצ'ס / דובר ומחקר רפי מרציאנו / תודות רפי מרציאנו, דני מרציאנו ודודתם עליזה כהן; חנה לוי; צוות המחלקה למוזיקה חדשה בבית הספר מוסררה; בצלאל - אקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים

צאלה גרינברג
Tseela Greenberg
/
נוף לסלון
Living Room View

2024
מיצב

במסגרת פעולה מובנית, שבאמצעותה ביקשה לבסס מפגשים על עקרונות של נתינה וקבלה, הציעה צאלה גרינברג את שירותיה כציירת לכמה מתושבי השכונה, כך שהמפגש ביניהם התמקד בציור, שעתיד להיווצר עבורם בהשראת חלום או זיכרון של נוף אישי. כניסתה למרחב הביתי של האנשים, השיחות על נופים אישיים ורצונה ליצור ציורים שישקפו את בקשתם ואת טעמם האישי, תוך שמירה על קולה האמנותי, נעו בין חוסר נוחות לקרבה ולהתמסרות.

את כל האנשים שפגשה שאלה גרינברג את אותה שאלה פשוטה לכאורה: "איזה נוף תרצו לתלות בסלון?" היא קיוותה שהנוף שידברו עליו יהווה מעין ראי לנפשם. העבודות בתערוכה מציגות את התהליך, את המפגש ואת התשובות השונות לשאלת הנוף.

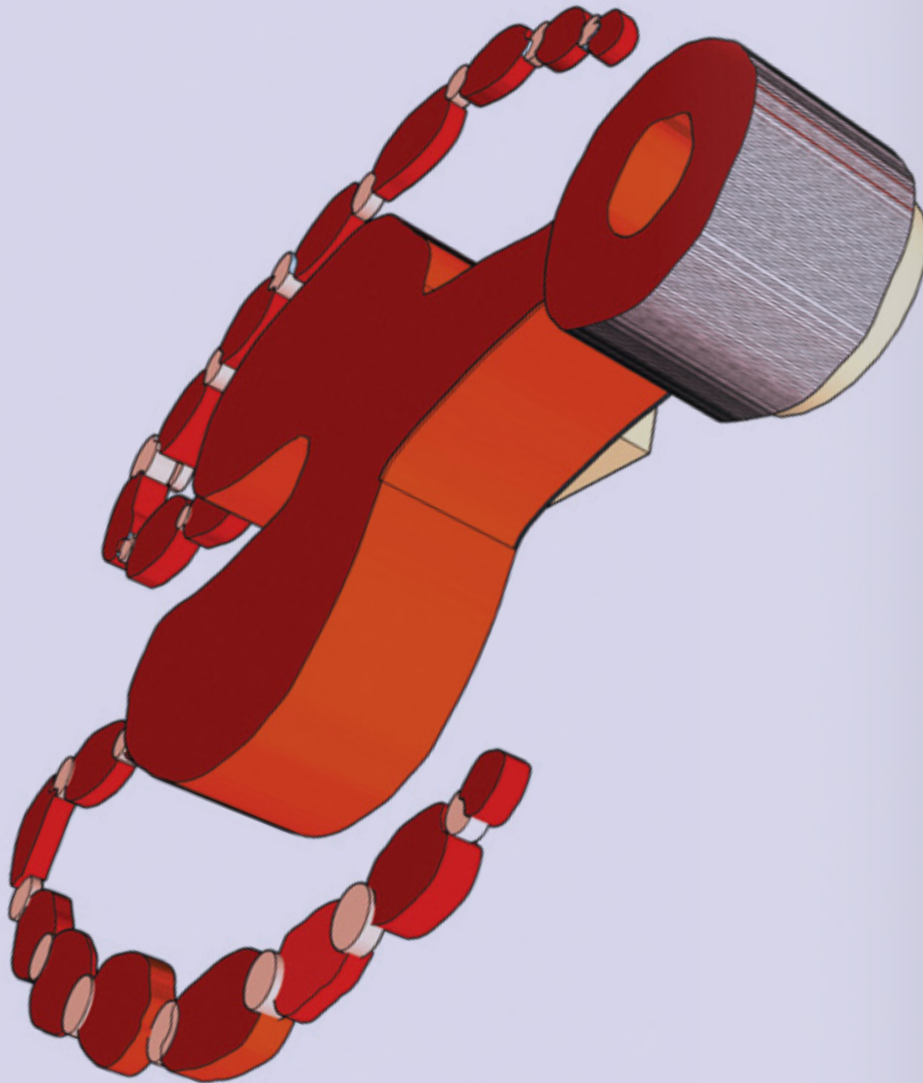
המיצב בגלריה מדמה סלון אקלקטי, ובתוכו נגזרות צילום של אובייקטים ביתיים, המנותקים מסביבתם הטבעית, ועבודות וידיאו, שצולמו בסלון הבתים. בכל אחת מעבודות הווידאו נוקטת גרינברג גישה אמנותית שונה. את אליעזר אברזל היא מראינת, וסיפורו האישי מובא בקולו, דרך מפגש אינטימי המשקף את זיכרונותיו ואת נופיו. את סיפורה של עדנה תמם אנו פוגשים באמצעות טקסט קצרצר, המלווה את הזמן שבו אנו צופים בגרינברג דופקת את המסמר, שעליו עתיד להיתלות הציור שציירה עבורה. השף אייל אסולין נוכח בעבודה דרך תצלום, המתעד את ארון הספרים בביתו, לצד מתכון למרק עוף שהעביר לגרינברג. כל אחת מהעבודות מגלמת דרך ייחודית למפגש עם המשתתפים ולשיקוף עולמם הפנימי באמצעות דיאלוג חזותי ומילולי, תוך יצירת חיבורים אישיים בין אמן לקהילה.

דניאלה מרוז
Daniella Meroz

הנחש בא
Snake

2024
מיצב מבוסס מופע

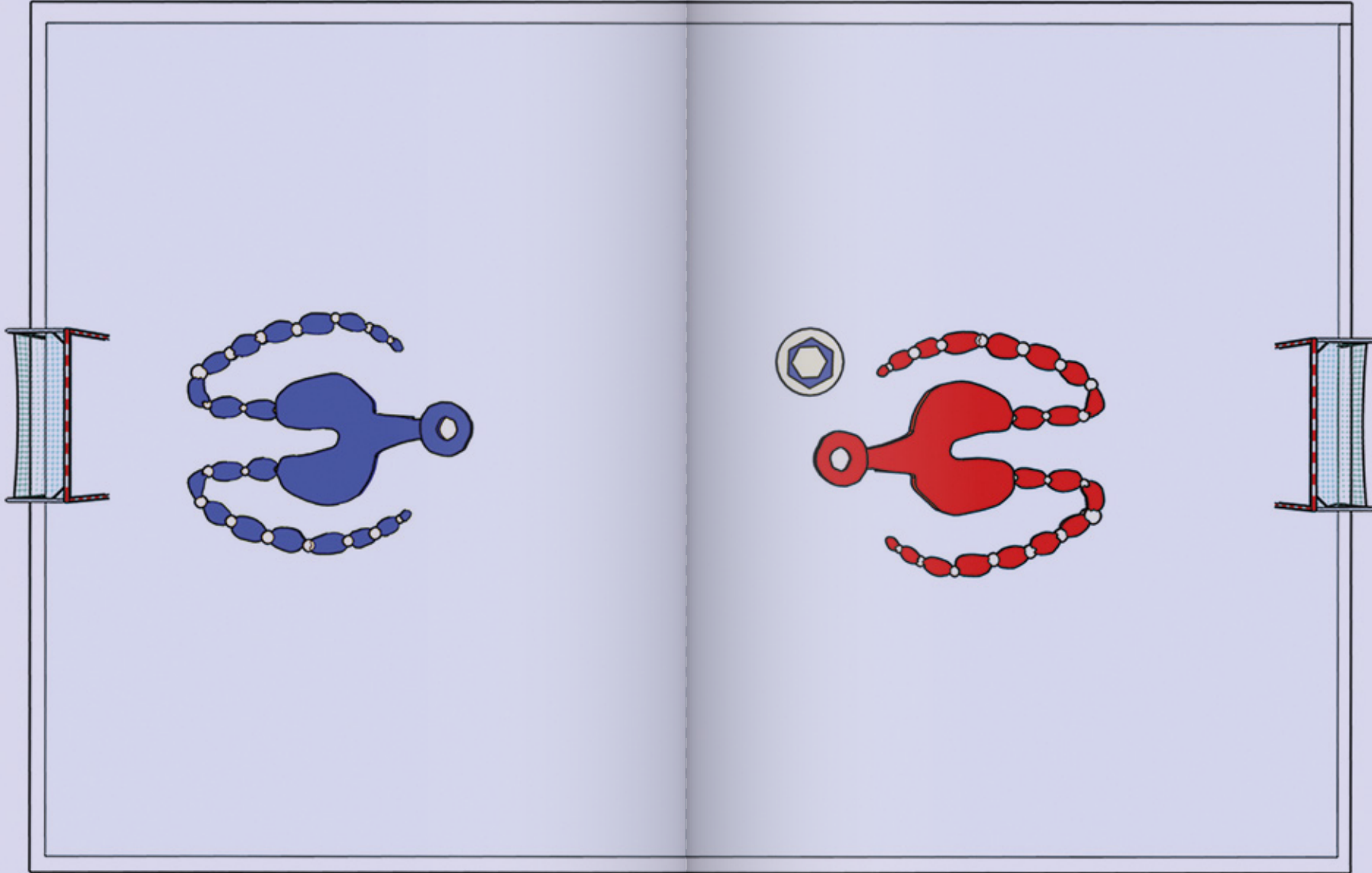
הנחש בא הוא מופע פרפורמטיבי שיתופי ומשחקי, שתיעודו ועריכתו הפכו לעבודת אמנות, המוצגת בגלריה. מגרש הספורט בשכונה - מרחב ציבורי המשמש את הקהילה, ובו נפגשים ילדים ונערים, הפך למשך יום אחד, נר ראשון של חנוכה, לתיאטרון פתוח. דניאלה מרוז הזמינה את הילדים ואת בני הנוער של שכונת מוסררה להיות שותפים במופע - גרסה אנושית של "הוקי דיסקית". השחקנים-רקדנים "לבשו" אובייקטים בשני צבעים ונעו על המגרש במצג אופקי, באמצעות ידיהם ורגליהם, בניסיון להניע כדור בצורת כוכב. הילדים חולקו לשתי קבוצות משני צידי טריבונת המגרש והוזמנו לצפות במשחק ולהשתתף בו. המצלמה, שתיעדה את האירוע, התמקדה בפעולה הקבוצתית מבלי לחשוף את פני המשתתפים.

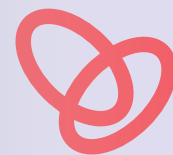
פעולת האמנות של מרוז מבקשת לבחון דינמיקות פנימיות, המתפתחות במהלך משחק הנשען על פעולת בלתי צפויה ועל דמיון. הקהילה החרדית, שהמופע נבנה במיוחד עבורה, היא קהילה שבית הספר טרם יצר עימה שיתוף פעולה, והעבודה של מרוז מנסה לפרוץ את גבול ההיכרות תוך שיתוף פעולה עם נציגי הקהילה ועם המרכז הקהילתי בית קנדה.

הפערים בין החוויה הראשונית של המופע לבין תיעודו ועיבודו בווידיאו לעבודת אמנות הם היבט מרכזי ביצירה. עריכת הווידיאו מעצימה את תחושת הניתוק ואת הנוכחות החמקמקה של הזמן ומבקשת ללכוד את המומנטום החי, אך גם משקפת את האופן שבו זיכרונות ודימויים מתעצבים מתוך החוויה. שפת היצירה משלבת תיאטרון, מחול ועבודה שיתופית עם קהילה, ומדגישה את חשיבות השיתוף, השייכות והתגובה לסביבה המשתנה.

בימוי ועיצוב אובייקטים דניאלה מרוז / צילום וידיאו אבי סימן טוב / צילום סטילס דניאל שיף / תכנון וביצוע אובייקטים מורן גרוס / פרפורמרים איתמר ברוך, יואב קליינמן / תודות אלון ססמה, מנכ"ל בית קנדה וכל צוות בית קנדה; אריאל ובוועז הראש; יהודית מימון; שריה וכחי; סטודנטים מבית הספר מוסררה

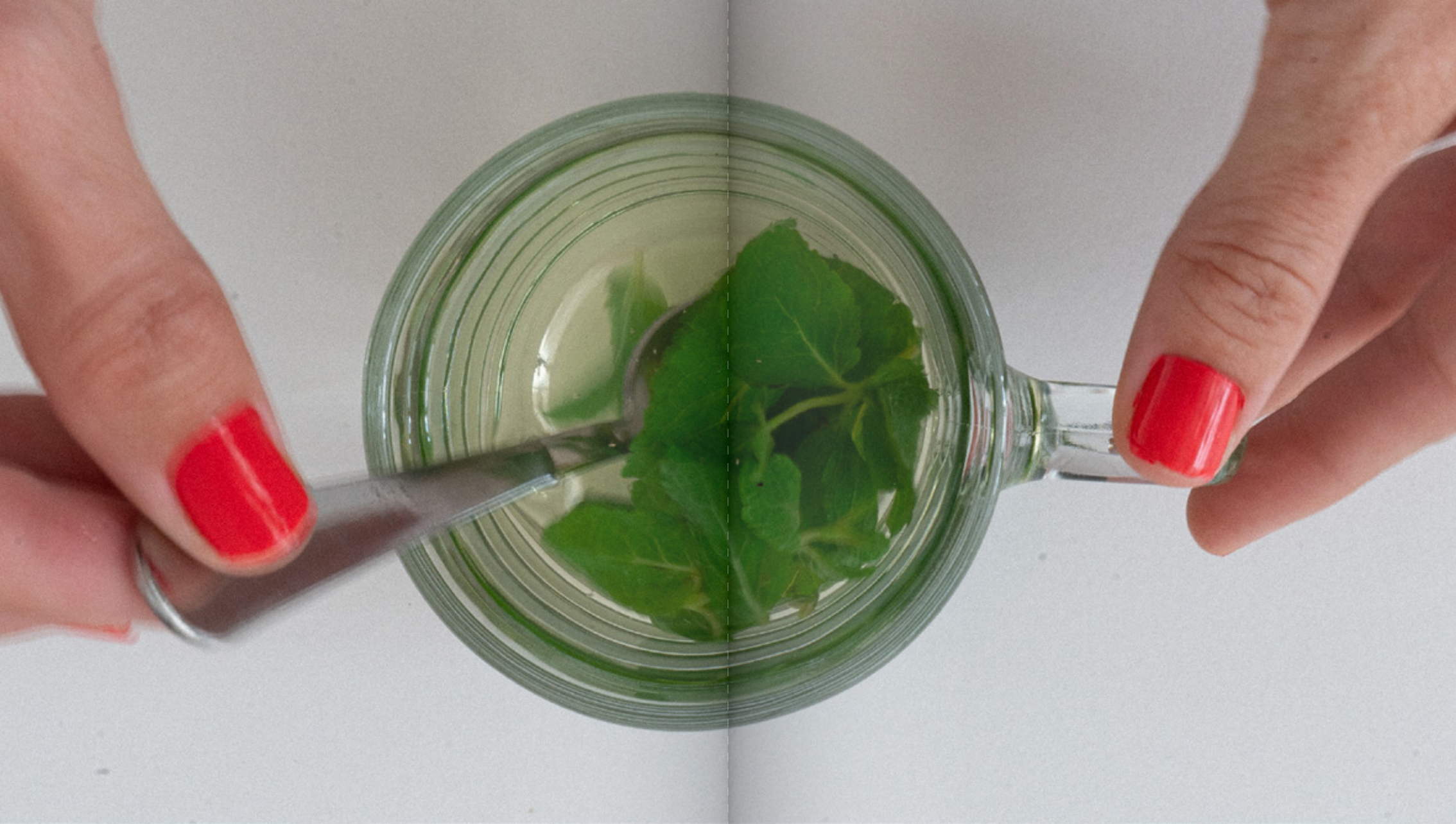

מאיה סמירה
Maya Smira
/
תה מנחה
Teatime

2024
מיצב צילום,
וידיאו וקולאז' דיגיטלי

עבודתה של מאיה סמירה מציעה נקודת מבט נשית ייחודית על שכונת מוסררה, הנגלית בפניה כעדות חיה למגוון האנושי בחברה הישראלית. השכונה, על ההיסטוריה שלה, נבחנת כאן מתוך הסיפור האישי-נשי, המגולל סיפור קולקטיבי רחב. סמירה מזמינה את המבקר להתבונן בשכונה ובסיפוריה באמצעות חוויות חיהן של חמש נשים יוצרות המתגוררות בשכונה שנים רבות, שעמן יצרה מערכות יחסים המבוססות על מפגשים אישיים שבועיים בביתהן. הכנסת האורחים הלבבית שזכתה לה האמנית נפתחה בכל מפגש סביב כוס תה - טקס אוניברסלי, המייצר חיבור בין אנשים ומאפשר נינוחות ושיח אינטימי. דרך הטקס הפשוט נחשפה סמירה לעולמן הפנימי של הנשים, שסיפרו לה על עצמן, על הנסיבות שבהן הגיעו לגור בשכונה, על ההיסטוריה המשפחתית שלהן ועל הזיכרונות שהן נושאות עימן. סמירה מציגה בתערוכה מספר שכבות, המשתלבות זו בזו ליצירת פסיפס רב-ממדי של החיים במוסררה: דיוקנאות אינטימיים של הנשים בסביבתן הביתית, ההופכת לזירה אמנותית; תצלומי עבודות שיצרו, המועלות מהמרחב הביתי אל חלל התערוכה; תצלומי תקריב של חפצים ביוגרפיים ושל כלי תה, המוצגים יחד בהקשרים חדשים. עשרות התצלומים, שצולמו במרחבים הביתיים של חמש הנשים (מרצפות, חלונות מקומרים, כלי בית, שטיחים, עציצים ועוד), שולבו לכדי קולאז' דיגיטלי, המחבר בין האישי לקהילתי, בין היומיומי לפיוטי, ובין הנשים. על גבי הקולאז' מוצגות רפרודוקציות של יצירות אמנות ושל עבודות יד, שיצרו חמש הנשים, ושאותן בחרה סמירה להראות. דיוקנאות הנשים עצמן מוצגים מסביב לדימוי נע של כפית בכוס תה, המחוללת ריטואלים וניצבת כטבור וכמרכז העולם. האמנית, העוסקת במחול מזרחי, מבקשת להזכיר את שתי הסבתות שלה, שהגעגוע אליהן הנחה אותה למצוא את ותיקות השכונה, המשתתפות בפרויקט שלה.

ארבע לב מקום (2024)

03.01 -> 03.03.2025

הגלריה לאמנות של בית הספר מוסררה

{חממה 3/4}

מנהל בית הספר מוסררה וראש התוכנית: אבי סבג-שרביט
ועדת היגוי: ד"ר אירנה גורדון, איילת השחר כהן, אבי סבג-שרביט, טלי רומם
ליווי אמנותי ואוצרות: איילת השחר כהן, אבי סבג שרביט
אוצרת משנה: טלי רומם
רכזת החממה: דנה שחר
עוזר מנכ"ל ומפיק: יקי איילון
מנהלת מחלקת חינוך: הגר רבן
מנהל צוות טכני: תומר אזולאי
מנהל המעבדה הדיגיטלית: אודי אסף
מנהל המעבדה האינטראקטיבית: דוד לוקרד
מרצים אורחים בתוכנית החממה 2024: ראובן אברזל, רווית הררי, דור זליכה לוי,
דוד לוקרד, איה לוריא, אסתר סעד, ורה קורמן

חברת

עריכה והפקה: איילת השחר כהן
עיצוב גרפי: סטודיו פורמנטה - טל שטרן, גנריאטה פטיק
עריכת לשון: דריה קסובסקי
הדפסה: ע.ר. הדפסות בע"מ

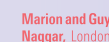
פעילות החממה מתאפשרת הודות

לחמיכתה של קרן ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל
התערוכה בגלריה לאמנות של מוסררה היא תוצר של חממת האמנים. ות למצוינות
ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל, בהקמת ובהובלת מוסררה, בית הספר לאמנות ולחברה
ע"ש נגר, ירושלים

תודות רבות למנהל הקהילתי של שכונת מוסררה ולתושבי השכונה

2025©

כל הזכויות שמורות למוסררה הוצאה לאור

musrara.co.il/musrara_gallery